УДК 78.071.2:378:004.9
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/83-3-11

Олена ТІТОВА,
orcid.org/0009-0008-8024-6284
концертмейстер кафедри мистецької освіти
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(Житомир, Україна) tit_or@ukr.net

Ігор СУБОТНИЦЬКИЙ,
orcid.org/0000-0003-1809-268X
концертмейстер кафедри мистецької освіти
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(Житомир, Україна) subotnickijigor@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У статті відзначено, що сучасні умови функціонування закладів вищої освіти вимагають від концертмейстерів нових підходів до професійної діяльності. Сьогодні концертмейстер – це не лише музичний супровідник, а й повноцінний педагог, комунікатор, організатор навчального процесу, який має адаптуватися до змін в освітньому середовищі. Зокрема, цифровізація освіти, поширення дистанційного навчання та воєнні виклики стали серйозними випробуваннями для цієї професії, що вимагають розширення функціоналу та використання новітніх технологій.

В умовах цифровізації концертмейстер змушений опановувати нові форми роботи, зокрема використання мультимедійних ресурсів, програмного забезпечення для нотного редагування та обробки звуку, платформ для онлайн-взаємодії. Дистанційне навчання, яке набуло актуальності під час пандемії COVID-19, призвело до змін у методиці роботи концертмейстера, зокрема в організації репетицій, супроводу виконавців, запису фонограм для самостійних занять студентів.

Окремою проблемою є діяльність концертмейстерів в умовах війни. Вони змушені працювати у стресових ситуаціях, адаптовувати графік занять до реалій воєнного часу, організовувати роботу в умовах нестабільного інтернет-з'єднання та відсутності електропостачання. Важливим аспектом їхньої роботи стала не лише технічна та методична підтримка студентів, а й психологічна допомога, створення сприятливого емоційного фону для навчання.

Стаття аналізує сучасні виклики в роботі концертмейстера закладів вищої освіти, виокремлює основні проблеми та шляхи їх подолання. Особлива увага приділяється адаптивним методикам, цифровим інструментам та психолого-педагогічним аспектам діяльності концертмейстера, що сприяють ефективності навчального процесу та професійного розвитку студентів.

Ключові слова: *концертмейстер, вища освіта, дистанційне навчання, війна, адаптація, інноваційні методики.*

Olena TITOVA,
orcid.org/0009-0008-8024-6284
Concertmaster at the Department of Art Education
Zhytomyr Ivan Franko State University
(Zhytomyr, Ukraine) tit_or@ukr.net

Ihor SUBOTNYTSKYI,
orcid.org/0000-0003-1809-268X
Concertmaster at the Department of Art Education
Zhytomyr Ivan Franko State University
(Zhytomyr, Ukraine) subotnickijigor@gmail.com

PECULIARITIES OF A CONCERTMASTER'S WORK IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN TODAY'S CONDITIONS

The article tells that today's conditions for the functioning of higher education institutions require concertmasters to adopt new approaches to their professional activities. Today, a concertmaster is not only a musical accompanist but also a full-fledged educator, communicator, and organizer of the educational process who must adapt to changes in the

educational environment. In particular, the digitalization of education, the expansion of distance learning, and wartime challenges have become significant trials for this profession, necessitating an expanded range of responsibilities and the use of modern technologies.

In the context of digitalization, a concertmaster must master new forms of work, including the use of multimedia resources, music notation and audio editing software, and online interaction platforms. Distance learning, which gained relevance during the COVID-19 pandemic, led to changes in the concertmaster's methodology, particularly in organizing rehearsals, accompanying performers, and recording soundtracks for students' independent practice.

Another challenge is the work of concertmasters in wartime conditions. They are forced to operate in stressful situations, adapt class schedules to the realities of war, and organize work despite unstable internet connections and power outages. An important aspect of their work is not only providing technical and methodological support to students but also offering psychological assistance and creating a favorable emotional environment for learning.

The article analyzes the modern challenges faced by concertmasters in higher education institutions, identifying key issues and ways to overcome them. Special attention is given to adaptive methodologies, digital tools, and the psychological and pedagogical aspects of a concertmaster's work, which contribute to the effectiveness of the educational process and the professional development of students.

Key words: *concertmaster, higher education, distance learning, war, adaptation, innovative methods.*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку музичної освіти висувають нові вимоги до професійної діяльності концертмейстера у закладах вищої освіти. Він виступає не лише як акомпаніатор, а й як активний учасник навчального процесу, педагог, коуч і навіть психолог, що сприяє формуванню виконавської майстерності студентів. В умовах змін у системі вищої освіти, зокрема цифровізації, модернізації навчальних програм та інтеграції міжнародного досвіду, виникає потреба в перегляді традиційних методів роботи концертмейстера та впровадженні нових підходів, що враховують сучасні виклики.

Однією з проблем є адаптація концертмейстерської діяльності до використання цифрових технологій, які змінюють формат репетиційної роботи та методи навчання. Також актуальним залишається питання професійної комунікації між концертмейстером, студентом і викладачем, оскільки від якості цієї взаємодії залежить ефективність підготовки майбутніх музикантів. Крім того, важливим аспектом є психологічна стійкість концертмейстера, адже робота в умовах інтенсивного навчального процесу та постійної взаємодії з виконавцями різного рівня вимагає високої емоційної витривалості та гнучкості.

Аналіз досліджень. Дослідженням концертмейстерської діяльності займалося багато вчених, які зосереджували увагу на різних аспектах цієї професії. Зокрема, питання професійної підготовки концертмейстерів розглядали такі музикознавці, як Л. Масол, О. Олексюк та О. Мартинів, які аналізували методологічні підходи до навчання концертмейстерів у закладах вищої освіти. Також важливий внесок зробили А. Бондаренко, Н. Коцюрба, П. Шиманський, О. Нікітська, якими досліджувалася роль концертмейстера в розвитку виконавської майстерності студентів та специфіка його співпраці з інструменталістами й вокалістами. Проблематика концертмейстерської діяльності висвітлюється у працях Н. Бабинець, Т. Грінченко, О. Сиренко, які аналізують еволюцію концертмейстерської професії. Н. Журавльова та І. Каленик вивчають психологічні аспекти роботи концертмейстера в академічному середовищі. Сучасні дослідники приділяють значну увагу використанню інноваційних методик у роботі концертмейстерів, що відкриває нові перспективи для подальших наукових розвідок у цій сфері.

Мета статті – дослідити особливості роботи концертмейстера закладу вищої освіти в сучасних умовах та визначити основні проблеми, з якими він зіштовхується в умовах цифровізації, дистанційного навчання та воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Концертмейстер у закладах вищої освіти відіграє ключову роль у підготовці майбутніх музикантів, забезпечуючи високий рівень виконавської підготовки студентів. Він не лише акомпанує, а й виступає як рівноправний партнер у процесі навчання, допомагаючи інтерпретувати музичні твори, розвивати художній смак та ансамблеве мислення. Концертмейстер тісно співпрацює з викладачами, студентами-виконавцями та хоровими або інструментальними колективами, що робить його діяльність багатогранною та надзвичайно важливою для ефективної підготовки музикантів.

Сучасний концертмейстер надає *технічну підтримку* студенту, що є важливим аспектом їхньої спільної роботи та впливає, власне, на якість виконавської підготовки. Насамперед, концертмейстер забезпечує точне ритмічне та темпове узгодження виконання, допомагаючи студенту витримувати стабільний темп, коригувати метроритмічні похибки та вдосконалювати синхронність у грі чи співі. Він також контролює динамічний баланс між партіями, підлаштовуючись під особливості інструменту або голосу виконавця, що сприяє

гармонійному звучанню ансамблю (Васильєва, 2021: 54).

Крім того, концертмейстер допомагає студенту опрацьовувати складні технічні місця твору, створюючи зручний акомпанемент, який підтримує виконавця, а не ускладнює його гру. Важливим завданням є миттєва реакція на можливі помилки студента під час виконання, корекція інтонаційних або ритмічних неточностей, що формує у нього впевненість у виступі. Також концертмейстер може використовувати методи роботи, спрямовані на покращення артикуляції, звуковедення, легато чи стакато в ансамблевому виконанні. Завдяки цій технічній підтримці студент отримує змогу більш усвідомлено опановувати репертуар, удосконалювати свою виконавську майстерність і відчувати себе комфортно під час репетицій та концертів (Васильєва, 2021: 55).

Водночас концертмейстер у закладах вищої освіти виконує не лише роль акомпаніатора, а й виконує важливу *педагогічну функцію*, спрямовану на формування професійної майстерності студентів. Він допомагає майбутнім музикантам глибше розуміти художній зміст творів, інтерпретувати їх відповідно до стильових особливостей, а також розвивати музичний слух, ансамблеве відчуття та виконавську техніку. Завдяки постійній взаємодії з виконавцями концертмейстер сприяє розвитку їхньої музичної чутливості, динамічного балансу та тембрового різноманіття, що є важливими складовими професійної підготовки. Педагогічна діяльність концертмейстера включає також і психологічну підтримку студента, допомагаючи йому подолати сценічне хвилювання, розвивати впевненість у власних силах та формувати сценічну витримку. Концертмейстер навчає студентів ефективно працювати з акомпанементом, адаптуватися до різних виконавських умов та взаємодіяти з іншими музикантами (Пірус, 2024: 121).

Комунікативна компетентність концертмейстера – іще один важливий компонент його професійної діяльності, оскільки взаємодія з виконавцями, викладачами та колективами визначає успішність навчального процесу. Концертмейстер повинен не лише якісно виконувати свою партію, а й встановлювати ефективний діалог із солістом або ансамблем, розуміти його художнє бачення твору та адаптувати свою гру відповідно до виконавських особливостей студента. Важливим аспектом є вміння давати конструктивні поради, аргументовано висловлювати музичні ідеї та коригувати виконання таким чином, щоб допомогти студенту розкрити власний творчий потенціал (Молчанова, 2021: 28).

Також концертмейстер виконує роль посередника між викладачем і студентом, сприяючи ефективній взаємодії в навчальному процесі. Його здатність швидко реагувати на зміни у виконанні, підтримувати музичний діалог і створювати комфортну атмосферу під час репетицій та концертів формує довіру між учасниками творчого процесу. У сучасних умовах цифровізації освіти комунікативна компетентність концертмейстера також включає вміння працювати в дистанційних форматах, використовувати мультимедійні засоби та онлайн-платформи для ефективної взаємодії зі студентами. Тобто, розвинені комунікативні навички є ключовим фактором успішної професійної діяльності концертмейстера у закладах вищої освіти (Молчанова, 2021: 29).

Таким чином, роль концертмейстера значно виходить за межі традиційного акомпанементу, перетворюючи його на незамінного наставника та координатора навчального процесу.

Викликом для концертмейстерів стало впровадження у навчальний процес дистанційної освіти за часів Covid-пандемії, оскільки традиційний формат співпраці зі студентами передбачає живе виконання та безпосередню взаємодію. В умовах онлайн-навчання роль концертмейстера зазнала значних змін, оскільки він повинен був адаптуватися до нових технологічних можливостей та сучасних методів викладання. Цифровізація навчального процесу вимагала від концертмейстера використання мультимедійних засобів і цифрових інструментів для більш ефективної роботи зі студентами. Це – відео-уроки, аудіозаписи, нотні редактори, онлайн-платформи для репетицій, а також інші технології, які сьогодні дозволяють дистанційно проводити репетиції та навчання.

Зокрема, концертмейстери у вищих начальних закладах почали використовувати програми для редагування та запису музики (наприклад, Finale, Sibelius, Logic Pro), що дало змогу не лише створювати точні аранжування та партитури для студентів, але й коригувати їх виконання за допомогою цифрових інструментів. Такі програми допомагають створити чіткий та якісний акомпанемент, який студент може використовувати в процесі самостійної роботи (Бондаренко, 2020: 70).

Також важливою є робота з віртуальними інструментами. Використання цифрових синтезаторів та віртуальних музичних інструментів сьогодні дозволяє концертмейстеру адаптувати звучання музичних партій до конкретних потреб студентів. Це особливо корисно, якщо він не може бути присутнім в режимі реального часу або якщо

студент працює над складною музичною технікою (Бондаренко, 2020: 70).

Іще однією вагомою складовою роботи концертмейстера в умовах дистанційної освіти стала підготовка якісних відео- та аудіо-матеріалів, які студенти можуть використовувати у самостійній роботі. Створення високоякісних записів фортепіанних партій дозволяє студентам працювати за власним темпом. Відео- та аудіо-файли можна підготувати для самостійних занять, що дозволяє студенту коригувати виконання та оцінювати свої досягнення (Коваленко, 2021: 48).

Крім того, віртуальні платформи та відеозв'язок (Zoom, Skype, Google Meet тощо) дозволили концертмейстерам підтримувати постійну комунікацію зі студентами, організовувати онлайн-репетиції, що стало особливо важливим в умовах обмеженого доступу до навчальних закладів. Така інтерактивність і миттєва зворотна реакція сприяють більш ефективному навчальному процесу, розвиваючи навички самостійності та творчої ініціативи у студентів (Коваленко, 2021: 49).

Загалом же, адаптація концертмейстера до цих нових технологій дозволила зробити навчальний процес більш доступним, гнучким і сучасним, що особливо важливо в умовах швидко змінюваного освітнього середовища.

Інший серйозний виклик для вітчизняних концертмейстерів – це робота у воєнних умовах, яка зазнала значних змін та супроводжується рядом серйозних викликів. Військові дії, постійні загрози безпеці, зміни у форматі навчання, а також психологічний стан студентів і викладачів значно впливають на освітній процес. Концертмейстер, як невід'ємний учасник навчального та творчого процесу, змушений адаптувати свою діяльність до нових реалій, долаючи складнощі організаційного, технічного та емоційного характеру.

Організаційні труднощі. Однією з головних проблем є нестабільність навчального процесу. В умовах війни багато студентів та викладачів змушені змінювати місце проживання, що ускладнює організацію репетицій та занять. Часто навчання переходить у дистанційний формат, а деякі студенти мають нерегулярний доступ до інтернету та необхідного технічного обладнання. Це значно впливає на якість ансамблевого музикування, оскільки взаємодія між солістом і концертмейстером вимагає безпосередньої присутності та синхронної роботи, що онлайн-формат не завжди може забезпечити (Азізов, 2024: 25).

Крім того, через військові дії робота закладів вищої освіти може переривatися повітряними тривогами або евакуаціями, що ускладнює проведення занять і репетицій. Концертмейстери та студенти часто змушені працювати в обмежених умовах, без можливості повноцінного використання інструментів та необхідної акустики. Відсутність доступу до спеціалізованих аудиторій із якісним обладнанням або навіть його пошкодження через обстріли є ще одним серйозним викликом (Кобець, 2024: 148).

Технічні труднощі та адаптація до нових умов. Перехід на дистанційне навчання ускладнює роботу концертмейстера, оскільки онлайн-платформи не дозволяють забезпечити належну якість звуку, що є критично важливим у музичному виконанні. Затримки в аудіо, проблеми зі зв'язком, відсутність синхронності між акомпанементом та солістом створюють серйозні бар'єри у підготовці студентів (Міщенко, 2022: 84).

Щоб подолати ці труднощі, концертмейстери змушені шукати альтернативні методи роботи: записувати акомпанемент для студентів, використовувати спеціалізовані програми для обробки музики (наприклад, GarageBand, Audacity, Logic Pro), працювати з цифровими нотами та інструментами. Це вимагає додаткових навичок, часу та ресурсів, що може створювати додаткове навантаження на концертмейстера (Міщенко, 2022: 84).

Психологічний стан студентів і викладачів. Війна спричиняє сильний психологічний тиск на всіх учасників освітнього процесу. Студенти можуть відчувати стрес, страх, втому, що значно знижує їхню мотивацію та концентрацію (Соломаха, 2023: 62). У таких умовах концертмейстер, окрім виконавської та педагогічної ролі, виконує також функцію емоційної підтримки студентів. Він повинен бути чутливим до їхнього стану, допомагати зосередитися на музиці як засобі психологічної реабілітації.

Концертмейстери також самі перебувають у стані стресу через небезпеку, втрату колег, друзів чи рідних, невизначеність майбутнього. Це може впливати на їхню працездатність, концентрацію, а також на загальний стан здоров'я. У таких умовах важливо зберігати баланс між професійною діяльністю та власною емоційною стійкістю, що є надзвичайно складним завданням (Соломаха, 2023: 63).

Матеріальні труднощі та нестача ресурсів. Багато закладів вищої освіти зазнали матеріальних втрат через війну: зруйновані будівлі, пошкоджені музичні інструменти, відсутність фінансування для їхнього ремонту чи оновлення. У таких умовах концертмейстери змушені працювати в обмежених можливостях, шукаючи альтернативні способи проведення занять та репетицій.

Крім того, через економічну нестабільність концертмейстери можуть зіштовхуватися з проблемами затримок зарплат, скорочення ставок або навіть необхідності шукати додатковий заробіток. Це створює додаткове навантаження, що негативно впливає на якість навчального процесу (Азізов, 2024: 25).

Вплив на концертну діяльність та розвиток студентів. Концертна практика є важливим елементом підготовки студентів, але в умовах війни багато заходів скасовуються або переносяться. Відсутність можливості виступати перед аудиторією, брати участь у конкурсах, фестивалях та міжнародних програмах обмежує творчий розвиток студентів і їхню професійну підготовку (Локшина, 2023: 241).

У таких умовах концертмейстер змушений знаходити альтернативні форми концертної діяльності: організовувати онлайн-концерти, відеозаписи, камерні виступи у безпечних місцях. Це вимагає нових навичок та підходів до підготовки виконавців, а також пошуку додаткових ресурсів для організації таких заходів (Локшина, 2023: 241).

Отже, війна внесла значні корективи у роботу закладів вищої освіти, змусивши викладачів та концертмейстерів адаптуватися до нових реалій. В таких умовах концертмейстер не лише виконує традиційні завдання акомпанементу та методичної підтримки студентів, а й застосовує нові підходи до організації навчального процесу, використовуючи сучасні технології та інноваційні педагогічні методи. Це:

1. Використання цифрових технологій та онлайн-інструментів. Оскільки в умовах війни очні заняття можуть бути ускладнені або неможливі через безпекові загрози, концертмейстери активно використовують цифрові ресурси для організації навчання: онлайн-платформи для занять – Zoom, Google Meet, Microsoft Teams дозволяють підтримувати безперервний навчальний процес та проводити дистанційні репетиції; програми для запису та обробки музики – Logic Pro, GarageBand, Audacity, Finale, Sibelius допомагають створювати якісні фонограми для самостійних занять студентів; використання віртуальних фортепіано та синтезаторів – онлайн-інструменти та додатки (наприклад, Flowkey, Simply Piano) дозволяють студентам і концертмейстерам взаємодіяти у цифровому форматі (Ашанін, 2024: 35).

2. Запис акомпанементу для студентів. Замість традиційного супроводу в реальному часі концертмейстери створюють професійні аудіо- та відеозаписи акомпанементу, які студенти можуть використовувати для самостійних репетицій. Це дозволяє: адаптувати темп та динаміку виконання під кожного студента; надавати студентам можливість багаторазового прослуховування та аналізу партій; мінімізувати технічні проблеми, пов'язані з якістю зв'язку під час онлайн-занять (Васильєва, 2021: 57).

3. Гнучкі форми роботи та індивідуалізація навчального процесу. Військові реалії змушують концертмейстерів пристосовуватися до нерегулярного графіка занять та створювати індивідуальні навчальні маршрути для студентів, які можуть знаходитися в різних часових поясах або мати обмежений доступ до інструментів, Індивідуальні консультації онлайн – концертмейстери аналізують записи студентів і дають рекомендації у форматі відео-зв'язку або текстових коментарів. Гібридний формат занять – поєднання очних, дистанційних і асинхронних занять для забезпечення гнучкості. Модульне навчання – розбиття матеріалу на короткі модулі, які студенти можуть опрацьовувати у зручний для них час (Кобець, 2024: 148).

4. Використання музики як засобу психологічної підтримки. У складних умовах війни музика набуває терапевтичної функції. Концертмейстери застосовують методи музикотерапії для зменшення стресу у студентів: виконання музичних творів, які мають заспокійливий або мотиваційний характер; використання музичних вправ для зниження рівня тривожності та емоційного напруження; організація неформальних онлайн-концертів, що сприяють збереженню відчуття спільноти та взаємопідтримки (Молчанова, 2021: 198).

5. Організація онлайн-концертів та дистанційної концертної діяльності. Попри обмеження, студенти та концертмейстери продовжують виступати у форматі онлайн-концертів, що дозволяє підтримувати мотивацію та розвивати виконавські навички. Також здійснюється: запис відео-виступів – формування відео-портфоліо студентів для участі у міжнародних конкурсах; співпраця з міжнародними платформами – участь у дистанційних фестивалях, конкурсах, майстер-класах; використання соціальних мереж – створення YouTube-каналів, публікація відео на Facebook, Instagram для популяризації мистецтва навіть у складних умовах (Томченко, 2023: 160).

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що робота концертмейстера в сучасних умовах набуває нових аспектів і вимагає від фахівців гнучкості, багатофункціональності та готовності до швидкої адаптації. Цифровізація освіти, дистанційне навчання, а також складні обставини воєнного часу суттєво

вплинули на характер професійної діяльності концертмейстерів, змусивши їх опановувати новітні технології, використовувати мультимедійні ресурси, нотно-редакторське програмне забезпечення та онлайн-платформи для взаємодії зі студентами. Водночас концертмейстери не лише виконують свою технічну функцію, а й стають важливими педагогами та комунікаторами, що допомагають студентам не лише професійно зростати, а й зберігати психологічну рівновагу у складних умовах. Війна внесла додаткові виклики в їхню діяльність, адже доводиться працювати в умовах нестабільного зв'язку, відключень електроенергії, емоційного виснаження студентів та викладачів. Проте, незважаючи на всі труднощі, концертмейстери продовжують виконувати свою місію, знаходячи нові ефективні методи роботи, зокрема через запис фонограм, використання мобільних платформ, адаптацію розкладу та підтримку студентів у моральному й професійному аспектах. Таким чином, сучасний концертмейстер – це не лише акомпаніатор, а й педагог, наставник, психолог і технологічно обізнаний фахівець, який активно сприяє розвитку музичної освіти навіть у найскладніших умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азізов Т.Н., Орлова О.М. Вплив війни на навчальні заклади та можливості навчання. *Освітній процес в умовах війни та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи*: матеріали всеукр. наук-пед. підвищення кваліфікації. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 23–26.
2. Ашанін В.С. Організація дистанційного формату навчання у закладах вищої освіти з використанням інформаційних технологій. *Освітній процес в умовах війни та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи*: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, Львів-Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 34–36.
3. Бондаренко А. Дистанційна освіта музикантів-виконавців: проблеми та перспективи. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 3. С. 69–72.
4. Васильєва Л.Л. Досвід впровадження дистанційного навчання у фахову підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 7 (71). С. 48-58.
5. Кобець Т.А Безпека в умовах воєнного стану. *Освітній процес в умовах війни та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи*: матеріали всеукр. наук-пед. підвищення кваліфікації. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 146–149.
6. Коваленко А.С. Організація навчання вокалістів в умовах дистанційного навчання. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2021. Вип. 7. С. 46–51.
7. Локшина О. Музична освіта в реаліях війни. *Педагогічна думка.* 2023. №12. С. 239–244.
8. Міщенко С.П. Особливості роботи концертмейстера вокального класу в умовах дистанційного навчання. *SWorldJournal.* 2022. № 6. С. 83–85.
9. Молчанова Т. Самоосвітня діяльність піаніста-концертмейстера: теоретичний аспект: навчальний посібник. Львів: Видавець Т.В. Тетюк, 2021. 220 с.
10. Пірус В. Феномен піаніста-концертмейстера та сутність його діяльності. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 71, том 2. С. 119–123.
11. Соломаха К.В. Проблеми дистанційного навчання в умовах війни. *Довкілля та здоров'я*. 2023. №9. С. 60–64.
12. Томченко В.А. Освітній музичний процес під час війни: проблеми та перспективи. *Науково-педагогічні студії*. 2023. №2. С. 158–163.

REFERENCES

1. Azizov T.N., Orlova O.M. (2024) Vplyv viiny na navchalni zaklady ta mozhlyvosti navchannia. [The Impact of War on Educational Institutions and Learning Opportunities]. Osvitnii protses v umovakh viiny ta u povoiennyi period: vyklyky, pravyla, perspektyvy: materialy vseukr. nauk-ped. pidvyshchennia kvalifikatsii. Lviv-Torun: Liha-Pres, 23–26 [in Ukrainian].
2. Ashanin V.S. (2024) Orhanizatsiia dystantsiinoho formatu navchannia u zakladakh vyshchoi osvity zvykorystanniam informatsiinykh tekhnolohii. [Organization of Distance Learning in Higher Education Institutions Using Information Technologies].Osvitnii protses v umovakh viiny ta u povoiennyi period: vyklyky, pravyla, perspektyvy: materialy vseukrainskoho naukovopedahohichnoho pidvyshchennia kvalifikatsii, Lviv-Torun: Liha-Pres, 2024. 34–36 [in Ukrainian].
3. Bondarenko A. (2020) Dystantsiina osvita muzykantiv-vykonavtsiv: problemy ta perspektyvy. [Distance Education for Performing Musicians: Challenges and Prospects]. Imidzh suchasnoho pedahoha. 3. 69–72 [in Ukrainian].
4. Vasylieva L.L. (2021) Dosvid vprovadzhennia dystantsiinoho navchannia u fakhovu pidhotovku maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva. [Experience of Implementing Distance Learning in the Professional Training of Future Music Teachers]. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. 7. 48–58. [in Ukrainian].
5. Kobets T.A. (2024) Bezpeka v umovakh voiennoho stanu. [Security in Wartime Conditions]. Osvitnii protses v umovakh viiny ta u povoiennyi period: vyklyky, pravyla, perspektyvy: materialy vseukr. nauk-ped. pidvyshchennia kvalifikatsii. Lviv-Torun: Liha-Pres. 146-149 [in Ukrainian].
6. Kovalenko A.S. (2021) Orhanizatsiia navchannia vokalistiv v umovakh dystantsiinoho navchannia. [Organization of Vocalists' Training in Distance Learning Conditions]. Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. 7. 46–51 [in Ukrainian].

7. Lokshyna O. (2023) Muzychna osvita v realiiakh viiny. [Music Education in the Realities of War]. Pedahohichna dumka. 12. 239–244 [in Ukrainian].

8. Mishchenko S.P. (2022) Osoblyvosti roboty kontsertmeistera vokalnoho klasu v umovakh dystantsiinoho navchannia. [Peculiarities of a Concertmaster's Work in the Vocal Class under Distance Learning Conditions]. SWorldJournal. 6. 83–85 [in Ukrainian].

9. Molchanova T. (2021) Samoosvitnia diialnist pianista-kontsertmeistera: teoretychnyi aspekt: navchalnyi posibnyk. [Self-Educational Activity of a Pianist-Concertmaster: Theoretical Aspect: A Study Guide]. Lviv: Vydavets T.V. Tetiuk, 220 s. [in Ukrainian].

10. Pirus V. (2024) Fenomen pianista-kontsertmeistera ta sutnist yoho diialnosti. [The Phenomenon of the Pianist-Concertmaster and the Essence of Their Activity]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. 71. 119–123 [in Ukrainian].

11. Solomakha K.V. (2023) Problemy dystantsiinoho navchannia v umovakh viiny. [Problems of Distance Learning in Wartime Conditions]. Dovkillia ta zdorovia. 9. 60–64 [in Ukrainian].

12. Tomchenko V.A. (2023) Osvitnii muzychnyi protses pid chas viiny: problemy ta perspektyvy. [The Educational Music Process During Wartime: Problems and Prospects]. Naukovo-pedahohichni studii. 2. 158–163 [in Ukrainian].